

dr. sc. Dunja Pavličević-Franić
dr. sc. Vladimira Velički
dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček
Vlatka Domišljanović

ČITAM i PIŠEM 4

Radni udžbenik iz hrvatskoga jezika za četvrti razred osnovne škole

4. izdanje

2024.

Nakladnik

ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika

Ivan Petric

Direktorica nakladništva

mr. sc. Daniela Novoselić

Urednica za Hrvatski jezik u razrednoj nastavi

Tihana Bilešić

Recenzija

Silva Baćanović

Ivana Radeljak

dr. sc. Jelena Vignjević

Likovno i grafičko oblikovanje

Leona Vertuš

Ivan Herceg

Lektura i korektura

Kristina Ferenčina

Ilustracija

Nataša Knežević

Digitalno izdanje

Alfa d. d.

Mozaik Education Ltd.

Tehnička priprema

Ivan Herceg

Tisak

Tiskara Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU

Udžbenik je uvršten u Katalog odobrenih udžbenika rješenjem Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske:

KLASA: **UP/I-602-09/21-03/00038**, URBROJ: **533-06-21-0002**, od **20. svibnja 2021.** godine.

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001212342.

OPSEG PAPIRNATOG IZDANJA	MASA PAPIRNATOG IZDANJA	KNJIŽNI FORMAT
128 str.	324 g	265 mm (v) x 210 mm (š)

Digitalno izdanje dostupno je na internetskoj adresi hr.mozaweb.com ili putem aplikacije mozaBook za pametne uređaje s operativnim sustavima Android i iOS.

©Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Mozaik Education Ltd. zadržava intelektualno vlasništvo i sva autorska prava za komercijalne nazive mozaBook, mozaWeb, digitalne proizvode, sadržaje i usluge proizvedene neovisno o nakladniku Alfa d. d.

Odgojno-obrazovni ishodi za Hrvatski jezik:

- OŠ HJ A.4.1.** Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.
- OŠ HJ A.4.2.** Učenik sluša različite tekstove, izdvaja važne podatke i prepričava sadržaj poslušanoga teksta.
- OŠ HJ A.4.3.** Učenik čita tekst i prepričava sadržaj teksta služeći se bilješkama.
- OŠ HJ A.4.4.** Učenik piše tekstove prema jednostavnoj strukturi.
- OŠ HJ A.4.5.** Učenik oblikuje tekst primjenjujući znanja o imenicama, glagolima i pridjevima uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.
- OŠ HJ A.4.6.** Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.
- OŠ HJ B.4.1.** Učenik izražava doživljaj književnoga teksta u skladu s vlastitim čitateljskim iskustvom.
- OŠ HJ B.4.2.** Učenik čita književni tekst i objašnjava obilježja književnoga teksta.
- OŠ HJ B.4.3.** Učenik čita književne tekstove prema vlastitome interesu i obrazlaže svoj izbor.
- OŠ HJ B.4.4.** Učenik se stvaralački izražava potaknut književnim tekstom, iskustvima i doživljajima.
- OŠ HJ C.4.1.** Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi.
- OŠ HJ C.4.2.** Učenik razlikuje elektroničke medije primjerene dobi i interesima učenika.
- OŠ HJ C.4.3.** Učenik razlikuje i opisuje kulturne događaje koje posjećuje i iskazuje svoje mišljenje o njima.

Uz tiskano izdanje postoji i digitalna inačica s dodatnim sadržajima i zadacima.

**Neki su tekstovi neznatno skraćeni ili promijenjeni
iz metodičko-pedagoških razloga.**

Dragi naši četvrtaši!

Pred vama je udžbenik za nova jezična znanja i radosti druženja. Do sada ste već dosta hrvatskoga i o hrvatskome naučili. No još je mnogo novih sadržaja koje valja usvojiti, stvaralačkih zadataka koje treba riješiti, zanimljivih igara riječima koje možete odigrati, jezičnih pitalica na koje ćete odgovoriti i mozgalica koje ćete odgonetnuti.

Slušajte i maštajte, zapažajte i zaključujte, govorite i razgovarajte, čitajte i pišite... i sve to na hrvatskome jeziku. U tome će vam pomoći ova knjiga, ali ponajprije i još važnije – vaša učiteljica ili vaš učitelj.

I ne zaboravite, hrvatski se jezik voli znanjem! Budite nam dobri i radoznali, sigurni u sebe i svoje znanje.

Pozdrav svima!
Dunja, Vladimira,
Katarina i Vlatka

ČITAM i PIŠEM 4

Radni udžbenik iz hrvatskoga jezika za četvrti razred osnovne škole

PROMOTRI

PROČITAJ

IZRECI

NAPIŠI U BILJEŽNICU

NAPIŠI

RAZMISLI I STVARAJ

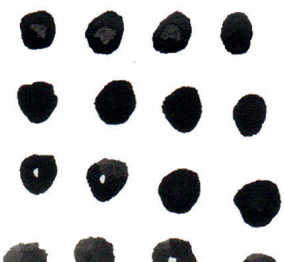
PAZI

PROČITAJ U ČITANCI*

ZAPAMTI

*PROČITAJ NA ISTAKNUTOJ STRANICI – POVEZNICA IZMEĐU UDŽBENIKA I ČITANKE

1

SLUŠAM,
GOVORIM,
ČITAM,
PIŠEM

ŠTO ĆEŠ NAUČITI?

- Govoriti i razgovarati prema zadanoj ili slobodnoj temi.
- Organizirati govor prema jednostavnoj strukturi: uvod, središnji dio, zaključak.
- Sudjelovati u organiziranoj ili spontanoj raspravi.
- Poštovati pravila uljudne komunikacije.
- Razlikovati svoj mjesni govor i hrvatski standardni jezik.
- Uočavati i objašnjavati nepoznate riječi.
- Izražajno čitati.
- Oblikovati bilješke na temelju izdvojenih podataka.

PRIČANJE PREMA
POTICAJU

ČITANJE I GOVORENJE
SA ZADATKOM

IZRAŽAJNO
ČITANJE

SAMOSTALNO
STVARANJE
PRIČE

STVARALAČKO
PISANJE

PRIPOVIJEDANJE
O DOGAĐAJIMA
I DOŽIVLJAJIMA

JEZIK I KOMUNIKACIJA

HRVATSKI STANDARDNI
JEZIK I
ZAVIČAJNI GOVOR

RASPRAVA

SLUŠANJE I GOVORENJE
PREMA SMJERNICAMA

SPORAZUMIJEVANJE
GOVOROM I PISMOM

RAZUMIJEVANJE
PROČITANOGA

SAŽIMANJE I
PROŠIRIVANJE
PRIČE

SPORAZUMIJEVANJE GOVOROM I PISMOM

Razgovor

ODGOVORI NA PITANJA

1. Što rade djeca u parku?
2. O čemu razgovaraju?
Kako je razgovor završio?
3. Jesu li se uspjeli dogovoriti?
4. Kako su mogli izbjeći svađu?

U svakodnevnom životu sporazumijevamo se na različite načine. Poruke primamo i prenosimo znakovima, zvukovima, simbolima, pokretima, jezikom.

Djeca razgovaraju, dogovaraju se, viču, zovu, šapću...

GOVORE

GOVORNO SPORAZUMIJEVANJE

Djeca mašu rukama, pokazuju, hodaju...

POKAZUJU POKRETIMA

NEGOVORNO SPORAZUMIJEVANJE

U RAZGOVORU SUDJELUJU

POŠILJATELJ PORUKE
(onaj koji govori, govornik)

PORUKA

PRIMATELJ PORUKE
(onaj kojemu se govori, slušatelj)

Koji je najčešći način sporazumijevanja među ljudima?

Sporazumijevanje jezikom!
U obliku govornih ili pisanih poruka.

GOVORNA PORUKA – usmeno izražavanje
PISANA PORUKA – pismeno izražavanje

ZAPAMTI

U školi govorimo i pišemo hrvatskim standardnim jezikom.

ODGOVORI NA PITANJA

1. Kako se ljudi najčešće sporazumijevaju?
2. Koji oblici sporazumijevanja jezikom postoje?
3. Što je hrvatski standardni jezik?
4. Govoriš li jednako u školi i kod kuće? U čemu je razlika?
5. Nabroji nekoliko načina negovornog sporazumijevanja.

RAZMISLI I STVARAJ

1. Pokaži pokretima sljedeće rečenice: *Dodji ovamo! Izadi! Boli me zub. Stani!*
2. Smisli i napiši dijaloge za sljedeće situacije iz svakodnevnog života: dogovor učenika o odlasku na izlet, razgovor o filmu, rasprava o pročitanoj knjizi.
3. Napiši sastavak o nekom zanimljivom događaju iz svakodnevnog života.
4. Smislite nekoliko tema za razgovor. Podijelite se u skupine i razgovarajte.

HRVATSKI STANDARDNI JEZIK I ZAVIČAJNI GOVOR

Moj hrvatski

- Pročitaj razgovore likova u **crvenoj**, **žutoj** i **plavoj** priči.

Šta je, Joza?
Di si krenio?

Ma, pust me s mirom, lval! Prošeto bi po vani, al' je taka zima da ću ostat u kući. Ni ćuko ne b' izašo, a kamol' čovjek.

Kaj je, Joža?
Kam ideš?

Ma, odi proč, moj lvek!
Sam si štel male prošpansirat, al' bum ostal doma. Tak je mrzle da ni cucki van nejdeju.

Ča je, Joso?
Di si pošao?

A, biži ća, moj lvel!
Mislija san učinit đir, al' je okrenilo na buru. Stat ću doma. Nema vanka ni pasa.

Branimir Dorotić

ODGOVORI NA PITANJA

1. Tko su sugovornici u ovim razgovorima?
2. Kako se zovu likovi iz **crvene**, **žute** i **plave** priče?
3. Kako se likovi sporazumijevaju – govorom, pokretima, znakovima?
4. Možeš li prema načinu govora zaključiti kojem hrvatskom narječju pripadaju pojedine priče?

hrvatski standardni jezik

Što je, Josipe?

Kamo ideš?

štokavsko narječje

Šta je, Joza?

Di si krenio?

kajkavsko narječje

Kaj je, Joža?

Kam ideš?

čakavsko narječje

Ča je, Joso?

Di si pošao?

ODGOVORI NA PITANJA

1. O čemu likovi razgovaraju? Je li sadržaj svih razgovora isti?
2. Koji razgovor najbolje razumiješ? Zašto?
3. Govore li svi sugovornici istim jezikom? Kojim?
4. Kako se zove naš materinski jezik?
5. Koja su hrvatska narječja?

ZAPAMTI

Hrvatski standardni jezik zajednički je jezik većine stanovnika Republike Hrvatske.

Hrvatski jezik čine
i **standardni jezik** i **razgovorni jezik** i **zavičajni govori**.

RAZGOVORNI JEZIK jest jezik kojim se sporazumijevamo u svakodnevnim prilikama – kod kuće, s članovima obitelji, s prijateljima.

ZAVIČAJNI GOVOR jest govor stanovnika istog zavičaja. Svaki zavičajni govor pripada nekom narječju.

RAZMISLI I STVARAJ

1. Pročitaj pjesme. Sve su pisane hrvatskim jezikom. Po čemu se ipak razlikuju?
- a) Zaokruži pjesmu pisanu hrvatskim standardnim jezikom.
- b) Ispod svake pjesme napiši kojem narječju pripada.

Gitara jesenjeg vjetra

Vjetar je opet uzeo svoju staru gitaru,
staru, staru, jako staru.
I pjesmu jeseni uz nju zapjevao,
pjevao, pjevao, pjevao...
A list po list u zraku plesat stao

list po list

list po list

pao

pao

pao

pao

Grigor Vitez

Beli most

Preskočil je reko,
V hrptu se je svil,
Bel ko čisto mleko
I velo od vil.

Srebrna se riba
K njemu pripelja,
Voda se zaziba:
On se v nje smehlja.

Strese se od sreče
Da ne more jač;
Popevko okreče
Kočijin kotač:
Beli, beli, beli most
Bel ko slonova kost!

Ivan Goran Kovačić

Širok šor

U mom selu širok šor, psi laju,
pod pendžerom tambure sviraju.
U mom selu širok šor, ledina,
ne daj nikom u svoj dvor, jedina.

U mom selu širok šor, blato je,
vodim draga u tvoj dvor svatove.
Širok šor, blato je, izađi napolje,
dočekaj svatove.

Josip Ivanković

Čet'ri stađuna

S rukom za ruku su čet'ri stađuna,
moji se dani kroz vrime vuku,
s toplim i ladnim život se miša
žari me sunce, pere me kiša.

Stađuni, stađuni moji
di je sad ono proliće cvitno
stađuni, stađuni moji
i lipo lito, vedro i sritno.

Dok jesen stere lišće na stazi
ruke mi stišću o' zime mrazi
stađuni, stađuni moji, stađuni.

Tomislav Zuppa

beli – bijeli, **preskočil** – preskočio, **reko** – rijeku, **v** – u, **hrptu** – hrbat, izbočeni dio čega, **svil** – savio, **mleko** – mlijeko, **vil** – vila, **pripelja** – dođe, **zaziba** – zanjiše, **smehlja** – nasmije, **sreče** – sreće, **more** – može, **jač** – jače, **popevko** – pjesmu, **okreče** – okreće, **ko** – kao

šor – široka ulica u ravničarskim krajevima, **pendžer** – prozor, **ledina** – neobrađena zemlja, **dvor** – dvorište, **napolje** – van

čet'ri – četiri, **stađuni** – godišnja doba, **vrime** – vrijeme, **teplim** – toplim, **ladnim** – hladnim, **miša** – miješa, **di** – gdje, **proliće cvitno** – proljeće cvjetno, **lipo lito** – lijepo ljeto, **sritno** – sretno, **stere** – prostire, **o' zime mrazi** – zimski mrazovi

2.

Pročitaj napisane nizove riječi.

a) Zaokruži riječi koje pripadaju hrvatskom standardnom jeziku.

Ako ne znaš što znače ostale riječi, zamoli učitelja/učiteljicu da pojasni.

b) Prepiši u bilježnicu u tri stupca riječi štokavskog, čakavskog i kajkavskog narječja.

sinjorina, gospojica, šinjorina, gospođica

poma, paradajz, pomidor, rajčica

grah, fažol, gra, bažul, fižol

taraba, ograda, lesa, plot

puca, djevojka, frajla, cura, dekla

pendžer, oblok, prozor, ponistra

fertun, pregača, kecelja, šircl

krečiti, ličiti, maljati, farbati, piturati

šporko, zmazano, musavo, prljavo

ponoreti, išempjati, poludjeti

NAPIŠI U BILJEŽNICU

1. Sjeti se i napiši u bilježnicu neke riječi koje se u tvom zavičajnom govoru razlikuju od riječi hrvatskog standardnog jezika.
2. Napiši sastavak u kojem ćeš opisati svoj kraj. Piši na zavičajnom govoru.

IZRAŽAJNO ČITANJE

Simpatija

- Pročitaj razgovor poštujući rečenične znakove. Naglasi riječi označene **crvenom** bojom.

- Jesi li sve rečenice izgovorio/izgovorila jednako?
- Po čemu se one razlikuju?

- Pročitaj sljedeće rečenice naglašavajući riječi označene crvenom bojom. Usporedi ih. Znače li isto?

Ivana i Petar idu u kino.
Ivana i Petar **idu** u kino.
Ivana i Petar idu **u kino**.

Tko ide u kino?
Što rade Ivana i Petar?
Kamo idu Ivana i Petar?

Rečenični naglasak imaju one riječi u rečenici koje želimo istaknuti.

Sada znam!
Značenje rečenice može ovisiti o
isticanju riječi u rečenici.

Ali i o rečeničnim
znakovima na kraju
rečenice.

Gori vatra.

izjavna rečenica

(Izgovor je umjerene glasnoće,
visine i brzine u cijeloj rečenici.)

Gori vatra?

upitna rečenica

(Izgovor je glasniji i uzlazan
prema kraju rečenice.)

Gori vatra!

usklična rečenica

(Izgovor je glasniji i povišen na
početku rečenice.)

Naglašavanjem (isticanjem) pojedinih riječi u rečenici mijenja
se značenje rečenice.

RAZMISLI I STVARAJ

1. Izražajno pročitaj ulomak pjesme *Ludi dan* poštujući rečenični naglasak, naglasne cjeline i isticanje pojedinih riječi.

Pijetao mi jutros reče:
– Kume dragi, dobro veče!
Je li ovo san il' java?
S miševima mačka spava.
Krezub jarac puši lulu,

siv magarac svira frulu.
Za rep liju guska vuče,
šaran leti iznad kuće...
S punom torbom majmun stran
čestita mi ludi dan!

Gustav Krklec

2. Pravilno razdvoji riječi pa prepisi rečenice.

Jesilinaučio? _____

Nisamzavršiozadaću. _____

Hoćešliseigrati? _____

SLUŠANJE I GOVORENJE PREMA SMJERNICAMA

Tekstovi o tigru

- Poslušaj oba teksta o tigru.

Tigrovi žive sami, love velike sisavce, i to obično noću, a katkad u potrazi za hranom prelaze i do 20 km. Na kratkim udaljenostima vrlo su brzi. Na velikim udaljenostima ne mogu dugo brzo trčati, pa se u lovu oslanjaju na lukavstvo i sposobnost prikrivanja. Prugasto krzno pomaže im da se uklope u okoliš. Za razliku od domaćih mačaka, tigrovi vole vodu. Vole se kupati kako bi se rashladili. Dobri su plivači. Mogu preplivati rijeku u potrazi za plijenom. Bengalski tigar najbrži je od svih tigrova. Može doseći brzinu od 90 km na sat. Najveći je sibirski tigar. On može narasti do 3 m i težiti više od 350 kg. Rep mu može biti dugačak do 90 cm. Mame tigrice brinu se o svojim mladuncima s mnogo pažnje i ljubavi. Mladunci se prvih osam tjedana hrane majčinim mlijekom. U lov kreću kad navršše 18 mjeseci. Uz mamu ostaju 2-3 godine. Očevi tigrovi ne sudjeluju u brizi o mladima.

Tigar je divlja mačka. Najčešće lovi noću, i to velike sisavce. Jako je brz. Ima prugasto krzno. Voli vodu. Mame tigrice jako su brižne. Najbrži je bengalski tigar, a najveći sibirski tigar.

- Iz kojeg si teksta saznao/saznala više podataka?

Pozornim slušanjem saznajemo i pamtimo više podataka.

- Još jednom pročitaj oba teksta te ispiši važne podatke.

TIGAR		
HRANA	SPOSObNOSTI	ZANIMLJIVOSTI

ODGOVORI NA PITANJA

1. Ispričaj prema svojim bilješkama što si saznao/saznala o tigrovima.
2. Istraži i napiši zanimljivosti o nekoj životinji.

RAZMISLI I STVARAJ

1. Zamisli da si negdje gdje još nikada nisi bio/bila.
 - Što te okružuje?
 - Koje zvukove čuješ?
 - Koji mirisi dopiru do tebe?
 - Što činiš?
 - Kako se osjećaš?
2. Koja je tvoja najdraža životinja? Ispričaj što znaš o njoj – kako izgleda, gdje živi...

ČITANJE I GOVORENJE SA ZADATKOM

Pravilno čitanje i promijena značenja

- Pročitaj sljedeće rečenice poštujući rečenične znakove.

Dok sam sjedila, na krevetu ugledah mačku.

Dok sam sjedila na krevetu, ugledah mačku.

- Tko je sjedio na krevetu u prvoj rečenici? Tko je sjedio na krevetu u drugoj rečenici? Što je promijenilo značenje?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Kako se značenje rečenica promijenilo s obzirom na mjesto na kojem se nalazi zarez? Znaš li još neki sličan primjer?
2. Zašto je važno lijepo i izražajno čitati?
3. Zašto je važno lijepo i razgovijetno govoriti?

- Pročitaj rečenicu iz bajke braće Grimm.

U staro doba, kad su se želje još ispunjavale, živio neki kralj koji je imao sve same lijepe kćeri, no najmlađa je bila tako lijepa te se i sunce, koje je toliko svijeta vidjelo, uvijek divilo kad god bi joj obasjalo lice.

ODGOVORI NA PITANJA

1. Od koliko se riječi sastoji rečenica iz bajke braće Grimm?

2. Koja je kraljeva kći bila najljepša?

3. Tko se divio njezinoj ljepoti?

RAZMISLI I STVARAJ

1. Zamisli da u rečenici nema nijednog zareza i pročitaj je naglas.
2. Promijeni mjesta zareza u rečenici. Pročitaj naglas. Što se promijenilo?
3. Izgovori rečenicu na različite načine: glasno, tiho, poput tajne, kao da si pospan/pospana, kao da si jako sretan/sretna, kao da te je strah.
4. Na koje bi se još načine mogla izgovoriti ta rečenica?
5. Izreci rečenicu svojim riječima tako da ne gledaš u napisano.
6. Zamisli i ispričaj kako su ljudi živjeli u staro doba kad su se želje još ispunjavale.

- Sljedeće brzalice pročitaj prvo vrlo sporo, a zatim brzo, najbrže što možeš. Pripazi na izgovor.

Kralj Krunoslav i kraljica Karolina imaju krasan klarinet.

Rada rado radi. Rado Rada reda radi.

Lane listi lako lišće.

Crni jarac crnom trnu crn vrh grize.

Tri trešnjara tresu trešnje u trešnjiku.

Medo medi ne da meda, ne da medo medi meda.

Žličicom šećera zašećerit ćeš šaćicu češerića.

- Pokušaj sam/sama smisliti još nekoliko brzalice.

ČITANJE SA ZADATKOM

Mobitel

- Pročitaj tekst i ispričaj što si novo saznao/saznala.

Martin Cooper 1973. godine izmijenio je svijet, a da toga nije bio ni svjestan. On je zajedno sa svojim suradnicima u tada maloj tvrtki Motorola izumio mobitel.

3. travnja 1973. g. obavio je prvi poziv. Stajao je na ulici u New Yorku pred mnoštvom novinara i drugih znatiželjnika te uspostavio prvi poziv mobilnim aparatom.

Prvi mobitel bio je velik kao cigla, pa su ga često tako i zvali, bio je dugačak 25 cm i težak više od 1 kg. Bio je jako skup, pa su prve mobitele kupovali bogati ljudi ili oni čiji je posao zahtijevao pokretljivost.

Danas se težina mobitela mjeri u gramima. Mali su i osjetljivi na dodir te, osim uspostave poziva, nude mnoge druge mogućnosti. Prvi mobitel u Hrvatskoj mogao se kupiti 1991. g. Bio je jako skup i koštao je kao jedan prosječan automobil.

Danas čak 98 % hrvatskih kućanstava ima mobitel. Njime se koristi velik broj ljudi. Neka djeca već u dobi od 7 ili 8 godina imaju vlastiti mobitel.

Prema rezultatima istraživanja, ovisnost o pametnim telefonima tolika je da ih se provjerava barem nekoliko puta u satu. Telefoni su prvo što ljudi ujutro provjeravaju. Služe im za pretraživanje interneta, čitanje elektroničke pošte, zvanje ili slanje poruka. U Japanu je 90 % svih pametnih telefona vodootporno jer ih mnogi upotrebljavaju čak i dok se tuširaju. U Finskoj postoji i natjecanje u bacanju mobitela udalj. U toj je zemlji nastao i najprodavaniji mobitel na svijetu Nokia, koji je prodan u 250 milijuna primjeraka.

Iako tehnologija ima svoje prednosti, ima i nedostatke. Mnogi su postali ovisni o mobitelima što nije dobro. U današnje vrijeme kliknemo na mobitel 2617 puta dnevno. Novo suvremeno doba govori u prilog tome da djeca o tehnologijama znaju više od odraslih. No ipak treba imati na umu da odrasli znaju više o životu i zato bi trebali djeci dati do znanja da su mobilni telefoni za telefoniranje, a ne za igru.

izvor: internet

- Što ti je u tekstu bilo najzanimljivije?